

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-
O17 назди Институди иқтисодиёт ва
демография Академияи миллии
илмҳои Тоҷикистон
734024, ш. Душанбе, кӯчаи Айнӣ, 44

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор Рачабов Рачаб Кӯчакович ба диссертатсияи Бобозода Комил Олимҷон дар мавзӯи “Ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон (назария, методология, амалия)”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.06.04 -Ташқил ва идоракунии корхонаҳо, низомҳо ва комплексо пешниҳод шудааст

1. Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ.

Таҳқиқоти ба анҷомрасонидашуда ба талаботи ихтисоси 08.00.06.04 – Ташқил ва идоракунии корхонаҳо, системаҳо ва комплексо, бандҳои: «1. Коркарди масъалаҳои илми идоракунӣ ва ташкили истеҳсолот. Таърихи афкори идоракунӣ, мактабҳои илмии он, ақидаҳои назариявӣ нисбат ба табиат, моҳият, пайдоишу инкишофи ташкилот ва идоракунии он. Самтҳои муосири коркардҳои назариявӣю методологӣ дар соҳаи ташкили истеҳсолот ва идоракунӣ дар корхонаҳо, низомҳо ва комплексо. Асосҳои фаннӣ ва байнифаннии идоракунӣю ташкили истеҳсолот. Назария ва амалияи идоракунии зиддибӯҳронии ташкилот. Таҳияи моделҳои идоракунии зиддибӯҳронӣ; 3. Сиёсати давлатӣ, механизмҳо, методҳо ва технологияҳои таҳия ва татбиқи он. Стратегия ва тактика дар амалисозии сиёсати давлатӣ. Вижагиҳои коркард ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бахшҳои иҷтимоиёт ва иқтисодиёт. Идоракунии давлатии низоми андоз, гумрук ва маҷмаи иқтисоди беруна. Идоракунӣ дар бахши давлатии иқтисодиёт, шаклҳои ҳамкориҳои давлат ва бахши хусусӣ. Идоракунии амволи давлатӣ. Тарҳрезӣ, таҳияи усулҳо ва воситаҳои ташкили истеҳсоли маҳсулоти ҷамъиятӣ, хизматрасониҳои иҷтимоӣ дар иқтисодиёти бахши ҷамъиятӣ (давлатӣ); 6. Асосҳои назариявӣ-методии идоракунии ташкилот. Таркиби функционалии ва институционалии идоракунии ташкилот. Сохтори идоракунии ташкилот. Ҷанбаҳои дарозмуҳлат, миёнамуҳлат ва кӯтоҳмуҳлати идоракунии ташкилот, идоракунии ҷорӣ. Идоракунии ташкилот аз рӯи даврҳои ҳаётии он; 7. Лоихакашии низоми идоракунии ташкилот. Идоракунии зернизомҳо ва функсияҳои алоҳидаи он, равандҳо ва захираҳои истеҳсолӣ, дороиҳои

ғайримоддӣ (патентҳо, ноу-хау, имич, бренд ва ғ.). Идоракунии лоиҳаҳо, коркарди лоиҳаҳои сармоягузорӣ ва идоракунии он, идоракунии донишҳо, хавф (риск), сифат, бизнес-равандҳо дар ташкилот. Методология ва методҳои идоракунии инноватсионӣ, низоми инноватсионии корпоративӣ; 8. Ҷанбаҳои методӣ ва методологияи арзёбии самаранокии идоракунии низоми иҷтимоӣ-иқтисодӣ. Методҳо ва нишондиҳандаҳои арзёбии натиҷабархшии идоракунӣ. Ташкил ва идоракунии истифодаи оқилонаи захираҳои истеҳсолии ташкилот. Тарҳрезӣ, таҳияи усулҳо ва воситаҳои мониторинги равандҳои истеҳсолот ва дигар равандҳои ба он алоқманд; дурнамогири, банақшагири ва идораи равандҳои истеҳсолӣ ва натиҷаи онҳо. Назорат, мониторинг ва татбиқи муносибатҳои бенчмаркинг дар низоми идоракунии ташкилот. Механизмҳо ва методҳои қабул ва амалисозии қарорҳои идоракунӣ. Идоракунии лоиҳаҳо. Идоракунии равандҳои истеҳсолот, низоми муосири истеҳсолӣ; 15. Хусусиятҳои идоракунии маҷмааҳо (КАС, нақлиёт, энергетика, сохтмон ва ғ.). Таҳқиқи самаранокии иқтисодии шаклҳои нави ташкили боркашонӣ, сохтмони соҳаи нақлиёт ва таъмири воситаҳои нақлиёт. Механизмҳои ташкиливу иқтисодии идоракунии маҷмааҳо. Ташкил ва идоракунии инфрасохторҳои бозор ва ташкилотҳои соҳаҳои хизматрасонӣ (банк, суғурта, инноватсия ва ғ.).» пурра мутобиқат менамояд.

2. Мубрамияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Яке аз масъалаҳои расидан ба рои дарёфти ҳадафи стратегияи аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба рафъи баромадан аз бунбасти коммуникатсионӣ ҳамчун самти таъмини рушди иқтисодии миллӣ ва системаи нақлиётӣ бо назардошти вусъати истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ вобастагии беназир дорад. Дар ин раванд ташаккули коммуникатсияи нақлиётӣ ҷумҳурӣ ва созмон додани инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ баъди ба даст овардани истиқлолият яке аз мақсадҳои нав нисбати беҳдошти робитаҳои муосири нақлиётӣ иқтисодии Тоҷикистон бо назардошти таҳкими алоқаҳои дохилию берунӣ фаъолияти иқтисодии кишвар ва бартарарф наумдани номувофиқати он ба талаботи муайяншуда дар ҷойи аввал гузошта шуд.

Аз таҳлилҳо бар меояд, ки дар замони соҳибистиклолӣ барои рушди коммуникатсияҳои нақлиётӣ, бахусус, инфрасохтори нақлиёт чихати сохтмон ва барқарорсозии шабакаҳои роҳи автомобилгард ва роҳи оҳан, аэродромҳо, ҳаҷми зиёди маблағгузориҳои дохилию хориҷӣ равона карда шуда, пулҳо ва нақбҳо бунёд ва ташаккули шабакаи такягоҳӣ ва рушди долонҳои байналмилалӣ нақлиётӣ, ки аз қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон

мегузаранд, шароит фароҳам оварда шуд. Дар маҷмӯ ин имконият дод, ки инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ҳаракати озоди шаҳрвандон, мол ва фаъолияту тағйир ёфтани тарзи ҳаёти аҳолию самти соҳаҳои иқтисодиро нисбати интиқоли автомобилӣ дар асоси истифодаи системаи прогрессивии муосир таъмин намуда ба рушди муносибатҳои бозаргонӣ дар иқтисодиёти миллӣ, ташаккули бозори фаъолияти нақлиётӣ, рушди босуръати соҳибкорӣ ва рақобат мусоидат намояд. Аз тарафи дигар гарчанде таъсири бартаридоштаи натиҷаҳои фаъолияти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ба тамоми параметрҳои системаи ҳудудӣ ба даст оварда шуда бошад ҳам аз сабаби мавҷуд набудани механизмҳои наво, ки рушди системаи нақлиётиро дар асоси васеъ намудани истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори воситаҳои нақлиёт таъмин карда нашуд.

Бо назардошти ин арзёбии раванди ташкили истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ҳамчун системаи мутобиқшавии иқтисодӣ дар фазои иҷтимоӣ иқтисодии субъектҳои ҳудудии мушаххас, ки барои қонеъ гардонидани талаботи ҷомеа ба маҳсулоти ҷавобгӯи талаботи инфрасохтори истеъмолӣ пешбинӣ шудааст, бояд созмон дода шавад, ки зарурати амиқтар дарк ва асосноккунии илмии хусусиятҳои назариявӣ, методологӣ ва эмпирикии муайянсозӣ, ташаккул ва ташкили фаъолияти истеҳсоли маҳсулоти ин инфрасохторро барои ҳалли масъалаҳои дигаргунсозии сохторӣ-ҳудудии иқтисодиёти Тоҷикистон тақозо менамояд.

Аз тарафи дигар зарурати рушди ҳамаи намудҳои нақлиёт ва ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиётӣ дар Тоҷикистон, аз ҷумла, нақлиёти автомобилӣ, ҳангоми амалисозии Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, созмон додан ва таъмини намудани рушди инфрасохтори маҳаллӣ, истифодаи воситаҳои нақлиёт чихати дастрасии аҳолии минтақаҳои кишвар ба он вазифаи асосӣ ва аввалиндараҷа ҳисобида мешавад.

Бояд қайд намуд, ки бисёр масъалаҳои, ки дар фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиётӣ, дигаргуншавии шароити хоҷагидорӣ ва муносибатҳои иқтисодӣ, номукамал будани механизми муосири ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ то ҳоло ҳалли ҳудро наёфтаанд. Бо назардошти ин зарурати такмили ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба миён омадааст ва ин аз мубрамияти мавзӯи таҳқиқоти диссертационии Бобозода Комил Олимҷон гувоҳӣ медиҳад.

3. Дараҷаи асоснокӣ ва саҳеҳ будани натиҷаҳои илмӣ, хулоса ва тавсияҳое, ки дар диссертатсия оварда шудаанд.

Масъалаҳои дар диссертатсия гузошташуда ҷанбаҳои муҳими методологӣ ва методии тақмили ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар шароити муосир дар бар мегирад. Бояд тазаққур дод, ки хануз ҳам дар адабиёти муосири илмӣ нисбати муносибатҳои ташкиливу иқтисодии идоракунии фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ақидаи ягона мавҷуд нест.

Дар ин радиф бояд қайд намуд, ки асоси назариявӣю методологии таҳқиқотро корҳои илмии олимони ватанӣ ва хориҷӣ, ки ба масъалаҳои идоракунии субъектҳои хоҷагидорӣ, аз ҷумла, идоракунии фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ бахшида шудаанд, ташкил медиҳанд. Муқаррароти илмии мактабҳо ва назарияҳои асосии иқтисодӣ доир ба принципҳои идоракунии субъектҳои муносибатҳои иқтисодӣ, дар ҳамбастагӣ бо таҳлили сатҳи макро- ва микро имконият доданд, ки ҳодисаю равандҳо ба пуррагӣ таҳқиқ гардида, мазмуни категорияҳо ва мафҳумҳои методологии алоҳидаи соҳа ба тариқи муфассал ошкор карда шаванд.

Дар раванди таҳқиқи рисола усулҳои абстраксияи илмӣ, таҳлили сохторӣ-функционалӣ ва муқоисавӣ, таҳлил ва синтез, индуксия ва дедуксия, муносибати иқтисодӣ-оморӣ, пурсиши сотсиологӣ, коррелясионӣ-регрессионӣ, амсиласозии иқтисодӣ-риёзӣ ва картографӣ ва ғайра истифода шудаанд. Ба сифати усули асосӣ принципи муносибати системавӣ интихоб гардида дар асоси он мантиқи умумии таҳқиқоти диссертатсионӣ сурат гирифтааст.

Дар диссертатсия муаллиф Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва санадҳои меъёрӣ - ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, маълумотҳои оморӣ Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати нақлиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва маводи иттилоотӣю таҳлилии нашрияҳо ва сомонаҳои шабакаи Интернетӣ, барномаҳои давлатӣ ва соҳавӣ, стратегияҳои давлатӣ, маводҳои конференсияҳои илмии сатҳҳои гуногун, монографияҳо истифода намудааст.

Бояд қайд намуд, ки дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот дар асоси истифодаи маълумотҳои дақиқи оморӣ, натиҷагирии натиҷаҳои таҳқиқот ва интишорот вобаста аст. Пешниҳоду тавсияҳо дар асоси таҳлили асоснокии илмии натиҷаҳои таҳқиқоти ба анҷом расонида шуда сурат гирифтааст. Инчунин натиҷаҳои ба дастовардаи муаллифро, метавон дар раванди тақмили стратегияи масъалаҳои рушди оптималӣ ва ҷойгиршавии

истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар минтақаҳо мувофиқи талаботи иқтисодиёти онҳою фаъолияти интиқоли нақлиёти автомобилӣ, механизми идоракунии комплекси нақлиётии кишвар ва амали гардонидани сиёсати иҷтимоию иқтисодии давлат истифода бурд.

Ба андешаи мо унсурҳои илмӣ таҳқиқот ва натиҷаҳои диссертатсия, ки муаммоҳои илмӣ аз тарафи муаллиф гузошташударо хеле сахт нишон медиҳанд қисматҳои мухталифро дар бар мегирад.

Дар рисола асосҳои назариявии дигаргунсозии иқтисодиёт, ташаккули кластерҳои ҳудудию соҳавӣ, ки хусусияти худташаккулкунии онҳо бо рушди истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар фазои иҷтимоию иқтисодии ҳудуди минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон зич алоқаманд аст, бо назардошти ақидаҳои олимони ватанию хориҷӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст.

Бо истифода аз гузаронидани таҳлили муқоисавии назарияҳои мавҷуда ва концепсияҳои муосири ташаккули бозор моҳияти ташкили фаъолияти истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ҳамчун системаи мураккаби кушод, ки иқтисодиёти субъектҳои ҳудудиро ташаккул медиҳад, асоснок ва арзёбӣ гардидааст.

Дар диссертатсия асосҳои методологии принципҳои ташаккули инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ва натиҷагирии таъсири маҳсулоти он ба рушди иқтисодӣ дар асоси ба назаргирии ақидаи муаллифии хусусиятҳои аслии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ва маҳсулоти он муайян карда шудааст.

Бо истифода аз маълумотҳои ҳақиқӣ таҳлили ҳолати муосири ташкили фаъолияти истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ гузаронида шуда тамоюли дигаргунсозии сохтории бозори фаъолияти намудҳои нақлиёт муайян ва хусусияти зуҳури муносибатҳои квазибозорӣ ҳангоми истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ошкор карда шудааст.

Дар рисола омилҳои, ки ба хусусияти фаъолияти бозори маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ таъсир мерасонанд таҳқиқ ва бо назардошти ифшои мазмуни онҳо муайян карда шуда, инқонияти истифодаи детерминантҳои ташаккули бозори интиқол баррасӣ шуда, мавқеъ ва аҳаммияти истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ҳангоми трансформатсияи ҳудудии иқтисодиёт муқаррар гардидааст.

Дар диссертатсия чанбаи прагматикӣ ташкили фаъолияти истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ бо назардошти баҳодиҳии таъмини ҳудудҳо бо ин маҳсулот ва омилҳои, ки тафовути ҳудудии онҳоро

муайян мекунанд аниқ карда шуда арзёбии бо маълумот оид ба дараҷаи қобилияти гузарониши ҳудудии маҳсулот ва хавфҳои махсус дар минтақаҳои фуруши маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ нишон дода шудааст.

Арзёбии типологии моделӣ нисбати баҳодихии дараҷаи таъсири параметрҳои миқдорӣ ва сифатии ташкили истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар рисола ҳангоми рушди босуботи ҳудудҳо дар асоси муносибати методӣ ба ташаккули доираи ин дар чараёни ташкили кластерҳои ҳудудӣ ва соҳавӣ аз ҷониби муаллиф пешниҳод гардидааст.

Дар рисола тадбирҳои мухталифи дастгирии давлатии таҷдиди сохтори ташкили истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ бо назардошти татбиқи принципҳои шарикии давлат ва бахши хусусӣ бо мақсади баланд бардоштани аҳаммияти маҳсулоти ин инфрасохтор дар рушди ҳудудҳо ва дар ташаккули иқтисодии транзитии кишвар пешниҳод гардидааст.

Дар асоси татбиқи усули бенчмаркетингӣ ва истифодаи хусусиятҳои фазой-вақтӣ методологияи он, имконияти истифодаи он ҳангоми ҳалли стратегии масъалаҳои рушди оптималӣ ва ҷойгиршавии истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар минтақаҳо таҳия карда шуда, талаботи иқтисодии онҳо фаъолияти интиқоли нақлиёти автомобилӣ асоснок ва пешниҳод карда шудааст.

4. Арзёбии мундариҷаи диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он

Бояд қайд кард, ки рисола аз муқаддима, панҷ боб, хулоса, рӯйхати адабиёт аз 404 номгӯй ва 10 замима иборат буда дар 385 саҳифаи ҷопӣ, 64 ҷадвал, 15 расм пешниҳод гардидааст.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯи рисола, дараҷаи коркарди илмии масоил, мақсад ва вазифаҳои он, наwgонии илмӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда, аҳаммияти илмӣ ва амалии натиҷаҳо, самти таҳқиқот ва дар амалия татбиқ намудани натиҷаҳои бадастомада дарҷ шудаанд (саҳ 3-22).

Дар боби аввали рисола «**Асосҳои назариявии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ**» (саҳ. 23-54) ҷанбаҳои илмӣ, моҳият ва хусусиятҳои эмпирикии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ таҳқиқ шуда, таҷрибаи хориҷии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар шароити муосир баҳо дода шудааст.

Аз таҳлили боби аввали диссертатсия бар меояд, ки бо назардошти истифодаи маводҳои зарурӣ асосҳои илмӣ ва хусустяҳои ташкили истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ бо назардошти нақши он дар рушди

иктисодию иҷтимоии кишвар таҳқиқ карда шудааст. Дар ин радиф таъмини аҳоли бо автомобилҳои инфродӣ, динамикаи рушди корхонаҳои хурд ва муштарак, тағйирёбии индекси тарифҳои боркашонӣ бо намудҳои асосии нақлиёт, самти гардиши савдо ва анбуҳи воситаҳои нақлиёт бо сабабҳои иқтисодӣ низ ба сохтор таъсир расонидааст ва амалисозии лоиҳаҳои роҳҳои автомобилгард дар ин самт нисбат ба лоиҳаҳои роҳи оҳан як варианти беҳтар (камхарҷ ва тезтар) мебошанд дида баромада шудааст. Инчунин сабабҳои беҳтар кардани талабот ба ҳолати инфрасохторӣ муайян карда шудааст.

Натиҷаи арзёбии таҷрибаи хориҷии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ, ки дар рисола сурат гирифтааст боиси дастгирӣ мебошад. Аз таҳқиқи ташакулӣ кластерҳои соҳавӣ ва ҳудудии гузаронидаи муаллиф бар меояд, ки кластерҳои байнисоҳавии ба ташакул ва рушди минбаъда шуруъ намуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо таъсири рушди омилҳои инфрасохтори нақлиёт муайян карда шаванд, ки онҳо истеҳсол ва коркарди ашёи хоми кишоварзӣ; сохтмон ва истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ; саноати маъдан, коркард, металлургия; бахши сӯзишворӣ ва энергетика; бахши курортӣ ва сайёҳиро дар бар мегиранд. Дар маҷмӯ рушди кластерҳои ҷойдошта дар асоси навсозии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба рушди иқтисодиёт ва ҳаёти иҷтимоии мардум ва ҷомеа таъсири назаррас мерасонад.

Аз тарафи дигар аз баррасии коэффитсиентҳои баҳодихии чандирии таъсири сатҳи истифодаи инфрасохтори нақлиёт ба ҳаҷми истеҳсоли кластерҳои ҳудудию соҳавӣ дида мешавад, ки ҳаҷми истеҳсоли онҳо ва мутаносибан шуғли аҳоли дар ин соҳаҳо тамоюли манфии афзоиш дорад, яъне коэффитсиенти чандирии онҳо камтар аз воҳид аст.

Дар асоси таҳлили пурмазмуни таҷрибаи хориҷӣ ва истифодаи принципҳои системавӣ, кластерӣ ва логистикӣ хусусияти асосии мафҳуми «инфрасохтори нақлиёт» мурағаб шудааст. Бо назардошти ин мо ақидаи муаллифро ҷиҳати он ки инфрасохтори нақлиётӣ кишвар тамоми системаи нақлиётӣ, нақлиёти саноатӣ, кишоварзӣ, шаҳрӣ ва маҳаллӣ (автомобилӣ) бо тамоми қисмҳо ва пайвандҳои онҳо, инчунин тамоми қисмҳои дигари хизматрасонии инфрасохтори хоҷагии халқро, ки дар соҳаи интиқоли маҳсулот ва молҳо аз дастраскунандагон ба истеъмолкунандагон кор мекунанд, дар бар мегирад пурра дастгирӣ менамоем. Бояд қайд намуд, ки дар ҳақиқат қобилияти инфрасохтори нақлиётӣ ба минтақа на аз ҷиҳати иқтисодӣ, балки аз ҷиҳати иҷтимоию маданӣ ва шартӣ самарани синергетикии аз тақсими он ифода ёфта, манфиат меорад.

Дар боби дуюми диссертатсия «Методология ва методикаи баҳодиҳии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ» (саҳ.55-99) дар асоси омӯзиши равишҳои методологии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дида баромада шуда, методологияи идентификатсия ва методикаи баҳодиҳии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ мавриди баррасӣ қарор дода шудааст.

Дар рисола дар сатҳи зарурӣ равишҳои методологии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Дар ин радиф баргардонидани нақлиёт ба силсилаи табиии марҳилаҳои истеҳсолӣ имкон медиҳад, ки аз хавфи зиёди вобаста ба набудани одати муқоисаи нақлиёт бо дигар намудҳои истеҳсолот канора гирифта, як қатор амалияҳои танзими давлатӣ баҳо дода шавад, ки онҳо аз масъалаи ташкили «дастрасии озод» ба инфрасохтори нақлиёт ҳамчун мушкилот боқӣ намонанд, хавфи он ки қитъаи замин аз ҳуқуқи гузаштан аз он маҳрум мешавад ва барои даҳлати давлат сабаби асосӣ нест ва масоили бехатарии инфрасохтори нақлиётро мисли дигар намудҳои истеҳсолот дар асоси стандартҳои минималии бехатарии давлат муқаррар намуда барои ҳамаи соҳаҳои саноат якхела мебошанд, инчунин намудҳои ихтиёрии суғуртаро инкишоф додан имконпазир аст.

Инчунин инфрасохтори мултимодалии нақлиёт метавонад интиқоли борҳоро тавассути якчанд намуди нақлиёт дар бар гирад, ки ҳар кадоми онҳо хизматрасонии дигарро имконпазир мегардонанд. Дар ин радиф аз ҷониби давлат муқаррар намудани меъёрҳои минималии таъмини ҳудудҳо ба инфрасохтори нақлиёт бо назардошти вазъияти иқтисодии дигар ҷудо карда, худсарона «рушд додан» мумкин нест. Бо назардошти ин дар рисола унсурҳои таркибӣ, хусусияти ташаккул, усули танзим ва дараҷаи ҷолибияти сармоягузори элементҳои инфрасохтори нақлиёт дуруст баҳо дода шуда, хусусиятҳои инфрасохтори намудҳои нақлиёти ҷумҳурӣ муайян карда шуда, даромади системаи нақлиёт аз интиқоли бору мусофирон ва арзиши иловашуда мавриди баррасӣ қарор дода шудааст.

Арзёбии муаллиф нисбати динамикаи нақлиётталабии рушди иқтисодии кишвар боиси дастгирӣ буда, дар ҳақиқат барои рушди устувори иқтисодии кишвар суръати такмили маҳсулоти инфрасохтори комплекси нақлиётро баҳо додан зарур аст, чунки қафомонии онҳо ба динамикаи ММД таъсири манфӣ мерасонад. Аз тарафи дигар, омӯзиши омилҳои рушд имкон медиҳад, ки на танҳо нақш, хусусият ва самти таъсири онҳо ба инфрасохтори ҳудудӣ муайян карда шавад, балки инчунин оқибатҳои

иқтисодии рушди комплекси нақлиётӣ ва инфрасохторӣ барои рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо бо назардошти ташкили шабакаи такягоҳӣ ҳамчун воситаи алоқамандии рушди қувваҳои истеҳсолкунанда ва кластерӣ нақлиётӣ буда, онро тавозуни нақлиётӣ ва иқтисодии ҷумҳури пешакӣ муайян мекунад баҳо дода шавад. Дар маҷмӯ мо ақидаи муаллифро нисбати он, ки тавозуни нақлиётию иқтисодӣ асоси азнавсозӣ ва рушди шабакаи такягоҳии нақлиёт, тартиб додани барномаҳои ҳудудии нақлиёт, инчунин нақшаю барномаҳои рушди намудҳои алоҳидаи нақлиёт мебошад, дастгирӣ менамоем.

Дар зербоби охирини ин боб методологияи идентификатсия ва методикаи баҳодиҳии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ҳаматарафа ва асоснок дар асоси самти рушд ва азнавсозии инфрасохтори нақлиётӣ пешниҳод карда шудааст. Диққати асоси ба амсилаи таъсири мутақобила нисбати амалӣ сохтани сиёсати инфрасохторӣ рушди инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва нақшаи рушди ва ҳамбастагии инфрасохтори унсурҳои системаи ягонаи идоракунии инфрасохтори нақлиёт, ҷудо намудани блокҳои функционалии маҳсулоти ин инфрасохтор дода шудааст. Таҳлилҳои гузаронидашуда боиси дастгирӣ мебошанд ва пешниҳоди муаллифро нисбати таҷрибаи назариявӣ ва амалии андӯхтаи истифодаи ташкилоти холдингӣ ва идоракунии комплексҳоро метавон дар соҳаи идоракунии давлатии инфрасохтори нақлиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон бомуваффақият татбиқ кард дастгирӣ намудан зарур аст.

Дар боби сеюми рисола «Вазъи муосири ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар Тоҷикистон» (сах.100-165) дар асоси маълумотҳои дақиқ таҳлили вазъи кунунии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ амалӣ карда шуда, омилҳои таъсиркунанда ба рушди ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ муайян карда шуда баррасии баҳодиҳии сатҳи рушди ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ сурат гирифтааст.

Аз баррасии рисола бар меояд, ки таҳлили вазъи ҳозираи ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар асоси истифодаи концепсияи коркарди механизми бозори ин маҳсулот, классикӣ, маркетингӣ, институтсионалӣ ва эволюсионӣ гузаронида шудааст. Дар ин раванд системаи нишондиҳандаҳои баҳодиҳии ташкили истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ, механизми таъсири мутақобилаи талабот ва пешниҳод дар бозори маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар сатҳи зарурӣ омӯхта шуда, таҳлили пурраи дарозии шабакаи

роҳҳои автомобилгард дар вилоятҳо ва минтақаҳои маъмурӣ-ҳудудии Ҷумҳурии Тоҷикистон, роҳҳои категорияи 1 ва 2, роҳҳои байналмилалии дорои аҳамияти байни митақавӣ, роҳҳои байнимантақавӣ/байни вилоятӣ, маҳаллӣ, системаи иерархияи такмилдодашудаи роҳ, иерархия, тасниф ва идоракунии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ гузаронида шудааст. Ин ба муаллиф имконият барои баҳодиҳии тафовути ҳудудӣ дар сохтор ва сатҳи истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар субъектҳои ҳудудии Ҷумҳурии Тоҷикистон додааст.

Дар рисола дар сатҳи зарурӣ таҳқиқ ва муайянкунии омилҳои таъсиркунанда ба рушди ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ гузаронида шудааст. Дар асоси маълумотҳо диаграммаи Парето сохта шуда, муқоисаи он бо қачқаттаи Лоренс аз деконсентратсияи хатарҳои табиӣ ва геологӣ дар шабақаҳои нақлиётии Ҷумҳурии Тоҷикистон шаҳодат медиҳад. Инчунин сохтори ҳафҳо дар инфрасохтори нақлиётии Тоҷикистон таҳия шуда, муқоисаи динамикаи нишондиҳандаҳои бунёдии макроиқтисодӣ бо нишондиҳандаҳои кори нақлиёти автомобилӣ имкон медиҳад, ки сарчашмаҳои муваффақият ва ноқомииҳо дар соҳаи таҷдиди сохтори иқтисодӣ ва сиёсати давлатии баробарсозии вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии минтақаҳои ҷумҳурӣ муайян карда шавад.

Аз таҳлили рисола бар меояд, ки дар он самтҳои ташкили идоракунии нигоҳдории роҳҳо, сохтмони роҳи алтернативии байналмилалӣ баромадан ба Хитой, шабакаи роҳҳои автомобилгарди Помири Шарқи дар оянда, нақшаи барқарорсозии роҳ бо баромадан ба Хитой дар сатҳи зарурӣ пешниҳод гардидааст.

Дар зербоби охирини ин боб баҳодиҳии сатҳи рушди ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ бо истифодаи таҳлили минтақавӣ бо истифодаи формулаи Стречес гузаронида шуда гуруҳбандии ноҳияҳои Тоҷикистон аз рӯи дараҷаи шабакаи нақлиёти истифодаи умум, муайян намудани қонуни тақсими маҷмӯи ноҳияҳо дар тӯли шабакаи нақлиётии ноҳия, гуруҳбандии ноҳияҳо аз рӯи шумораи аҳоли, масоҳати ҳудудии онҳо, минтақабандии нақлиётӣ-ҳудудии ноҳияҳои Тоҷикистон, хусусиятҳои нақлиёти ҳудудии минтақаҳо, таҳлили устувории рушди шабакаи нақлиётӣ сурат гирифтааст.

Дар асоси муайянкунии омилҳои асосии таъсиркунандаи шароити ташаккул ва рушди шабакаи нақлиётии минтақа моделсозӣ барои ҳамаи минтақаҳои маъмулии маҳалли ҳамвор (минтақаҳои Ҳисор, Бохтар, Минтақаи шимолӣ), ноҳамвор (минтақаҳои Рашт, Кӯлоб) ва хеле ноҳамвор

(минтақаҳои Зарафшон, Бадахшони Кӯҳӣ) дар сатҳи зарурӣ анҷом дода шудааст.

Бояд қайд намуд, ки мо ақидаи муаллифро нисбати онҳо, ки тағйироти мусбат дар шабакаи нақлиётӣ аз ҳисоби рушди иқтисодии транзитӣ дар ин минтақаи баландкӯҳ мушоҳида мешавад дастгирӣ менамоем ва дар оянда ин имконият медиҳад, ки иқтисоди транзитии Тоҷикистон дуруст истифода шавад.

Дар боби чоруми диссертатсия «**Самтҳои инноватсионии рушди ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар Тоҷикистон**» (сах.166-237) баҳодиҳии ислоҳоти институтсионалӣ-сохтории системаи идоракунии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ гузаронида шуда, тақмилидиҳии ташкили шарикии давлатӣ-хусусӣ дар фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ сурат гирифта нақши бенчмаркинг дар ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ муайян карда шудааст.

Дар зербоби аввали ин боб гузаронидани ислоҳоти институтсионалӣ-сохтории системаи идоракунии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар асоси баррасии маводҳои ватанию хориҷӣ сурат гирифтааст. Бояд қайд намуд, ки ба баҳодиҳии ҳолати системаҳо ва равандҳои асосии нигоҳдории роҳҳои Тоҷикистон, ташаббусҳои, ки ба ҷалби баҳши хусусӣ ба қорҳои инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар Тоҷикистон нигаронида шудаанд, вазифаҳои функционалии Холдинги давлатии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ, маъсулияти муассисаҳо барои нигоҳдории инфрасохтори нақлиёт дар минтақаҳои кишвар, вобаста ба сатҳи дахлдории идоракунии инфрасохтори нақлиётӣ, бартарҳои истифодаи равишҳои механизми шарикии давлат ва баҳши хусусӣ дар муқоиса бо маблағгузорию буҷетӣ дар татбиқи лоиҳаҳои сармоягузорӣ, намунаҳои тавсияшавандаи шартномаҳои консессионӣ дар инфрасохтори нақлиётӣ, трансформатсияи ҳуқуқи моликият ба моделҳои шарикии давлат ва баҳши хусусӣ дар инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ Тоҷикистон дар сатҳи зарурӣ дида баромада шудааст.

Дар зербоби дуюми ин боб масъалаи тақмилидиҳии ташкили шарикии давлатӣ-хусусӣ дар фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ хело назаррас пешниҳод шудааст. Дар ин равиш буҷет ва хароҷотҳои воқеии нақлиёт ва коммуникатсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2000-2021 мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Дида баромадани ҷузъҳои алоҳидаи хароҷотҳои амалӣ сохтани лоиҳа тавассути харидҳои давлатӣ ҷиҳати зинда мондани ташкилоти инфрасохтори нақлиёти

автомобилӣ дар шароити квазибозорӣ тавсияҳо бо назардошти стратегияи аутсорсинги логистикӣ сурат гирифтааст. Аз тарафи дигар дар рисола қайд шудааст, ки бахши хусусии соҳаи сохтмони маҳаллӣ дар Тоҷикистон акнун рушд намуда истодааст. Бо назардошти ин стратегияи ҷалби бахши хусусӣ ба хизматрасонии инфрасохтори нақлиётӣ дар доираи шарикии давлат ва бахши хусусӣ пешниҳод гардидааст.

Дар зербоби охири ин боб мавқеи бенчмаркинг дар ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар робита ба афзоиши интиқоли байналмилалӣ тавассути гузаргоҳҳои сарҳадии Тоҷикистон баҳо дода шудааст. Бенчмаркинг хароҷоти нигоҳдории 1 км роҳ, хароҷоти бенчмаркинг барои нигоҳдорӣ ва таъмири инфрасохтори нақлиёт ва аз нуқтаи илмӣ асоснокшудаи нигоҳдории роҳҳо аз рӯи категорияи дар асоси бенчмаркинг шабакаи роҳҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардашуда, тавсифоти муқоисавии воситаҳои менеҷменти стратегӣ, модели бисёрмилае, ки дар натиҷаи тадқиқ барои пешгӯии талабот дар бозори маҳсулоти инфрасохтор ба даст омадааст дар сатҳи зарурӣ дида баромада шудааст.

Инчунин намуди корҳое, ки ҳангоми банақшагирии нигоҳдории роҳҳои автомобилгарди истифодаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода мешаванду маблағҳои ҳисобӣ барои нигоҳдорӣ ва таъмири ҷорӣ, барои нигоҳдории даврӣ, доираи васеи андоз ба нақлиёти автомобилӣ (мустақим ва ғайримустақим), ки аз ҷониби истифодабарандагони роҳ пардохта мешаванд дақиқ баррасӣ шудааст.

Дар рисола ҳамаи андоз ва бочҳои аз ҷониби Ҳукумат ситонидашаванда баррасӣ шуда бо мақсади оқилнасозии андозҳо ва тақмили сохтори мавҷудаи сохтори онҳо гуруҳҳои зерин ҷудо карда шудааст: а) андоз аз харид/моликияти автомобил; б) андоз барои истифодабарии автомобил; в) андоз аз истифодабарии роҳ; г) андоз барои муҳити атропо. Бояд қайд кард, ки ин андозҳоро бо мақсади омӯзиши сохтори системаи андозии мавҷуда, истифодаи вариантҳои алтернативӣ дар андозҳои истифодабарии роҳҳо, оқилнасозии системаи мавҷудаи андоз ва сафарбар намудани захираҳо истифода бурдан зарур аст.

Дар боби панҷуми рисола «**Роҳҳои ташкили самароноки фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ Тоҷикистон**» (саҳ.238-293) нақши параметрҳои шабакаи асосии роҳҳо дар баландбардории сифати ташкили фаъолияти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ муайян карда шуда, рушди иқтисодии транзитӣ дар ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ баррасӣ шудааст. Инчунин дар сатҳи

зарурӣ такмили сохтори идоракунии ташкили фаъолияти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ пешниҳод шудааст.

Дар рисола арзёбии нақши параметрҳои шабакаи асосии роҳҳо дар баландбардории сифати ташкили фаъолияти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар асоси дида баромадани андозҳои «муस्ताқим» ва «ғайримустақим»-и аз соҳибони воситаҳои нақлиёт ситонидашаванда, аз қабилӣ андоз аз қисмҳои эҳтиётӣ ва лавозимот, андози сӯзишворӣ, андози воридот, андоз аз арзиши иловашуда, андоз аз фурӯши чакана на танҳо аз истифодабарандагони роҳ, балки ҳама истеъмолкунандагон пардохта мешавад муайян карда шудааст.

Дар диссертатсия муносибат байни хусусиятҳои конфигуратсияи шабакаҳо ва параметрҳои берунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо дар асоси ҳисоб кардани коэффитсиентҳои коррелятсияи дараҷаи Спирмен муайян карда шуда, вобастагии зичи байни шабакаи роҳҳои автомобилгард бо рӯйпӯши саҳт (сифати роҳҳои автомобилгард) ва зичии аҳоли ошкор гардида, параметри асосии нақлиётӣ-ҷуғрофӣ сатҳи бо инфрасохтори нақлиёт пурра (таъмин) шудани ҳудуд мебошад дида баромада шудааст.

Инчунин хусусияти таъсири инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ба рушди ҳудудҳо, аз рӯйи давомнокӣ, тарз ва сатҳи таъсиррасонӣ фарқ мекунанд, ҳамбастагӣ ва вобастагии байниҳамдигарии дарозии шабакаи роҳҳои автомобилгард ва омилҳои рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо муайян карда шудааст.

Дар диссертатсия аз тарафи муаллиф тартиби муайян намудани нишондиҳандаҳои муҳим – омилҳои баҳодиҳии таъсири инфрасохтори нақлиётӣ ба рушди минтақаҳо дида баромада шуда, блок-схемаи методикаи баҳодиҳии таъсири инфрасохтори нақлиётӣ ба рушди минтақаҳо пешниҳод гардидааст.

Дар зербоби дуюми ин боб ба рушди иқтисодии транзитӣ дар ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ диққати асосӣ дода шуда, матритсаи қарорҳои идоракунӣ дар асоси сатҳи мавҷудаи хароҷотҳои ҳамлу нақли борҳо тавассути нақлиёти автомобилӣ дар инфрасохтори нақлиёти автомобилӣи долонҳои нақлиётӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар асоси динамикаи арзиши аслии боркашонӣ лӣ пешниҳод шудааст.

Ба ақидаи мо барои комплекси инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ шаш самти стратегӣ, ки аз тарафи муаллиф муайян карда шудаанд боиси дастгирӣ мебошад. Инчунин матритсаи идоракунии стратегии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар заминаи системаи нишондиҳандаҳои тавозуннок,

типологияи минтақаҳо вобаста ба таносуби сатҳи рушди иҷтимоию - иқтисодӣ ва сатҳи истифодабарии инфрасохтори нақлиёти автомобилии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод шуда, натиҷаҳои ҳисоби коэффитсиентҳои коррелятсия ва муодилаҳои регрессияи бисёркаратаи вобастагии маҷмӯи маҳсулоти миллӣ ба ҳар сари аҳоли аз зичии шабакаҳои нақлиёти автомобилӣ ва роҳи оҳани Ҷумҳурии Тоҷикистонро пурра дастгирӣ менамояд.

Дар зербоби охирини ин боб тақдими сохтори идоракунии ташкили фаъолияти инфрасохтори маҷмӯи маҳсулоти миллии миёна ба ҳар сари аҳолии ноҳия бо нишондиҳандаи комплекси зичии шабакаи нақлиётӣ, масоҳати ҳудуди ҷойгиршавии ноҳия ва шумораи аҳолии он таҳлил гардида тибқи ҳисобҳо се конфигуратсияи системаҳои нақлиётӣи ҳудудӣ дуруст муайян карда шуданд. Инчунин матритсаи идоракунии тадбирҳо оид ба ҳавасмандгардонии рушди инфрасохтори рӯйизаминӣ нақлиёт, таҳаввули сохтори ташкили идоракунии “майдонҳои инфрасохтори минтақа”, тассурҳои истехсоли ва рақобатӣ, инноватсионӣ ва соҳибкорӣ, маъмурии идоракунӣ дар асоси татбиқи тадбирҳои таъсири институтсионалӣ ба таркиби инфрасохтори нақлиёти автомобилии иқтисодиёти минтақа пешниҳод карда шудааст.

Дар ин радиф дар рисола а) барои минтақаҳои дорои сатҳи пасти рушд – маҷмӯи тадбирҳо оид ба баробар кардани оқибатҳои иқтисодиёти маъмурию фармондеҳӣ, таҳияи барнома ва тадбирҳои роҳи инноватсионии рушд; б) барои минтақаҳои дорои сатҳи миёнаи рушд – ҷорӣ намудани механизмҳои инноватсионии идоракунии иқтибосӣ, субсидиякунонии воситаҳои рақобатии техникӣ ва технологӣ бо дастгирии васеи иттилоотӣ; в) барои минтақаҳои дорои сатҳи баланди рушд – ташаккули муҳити мусоиди ташкилӣ, иқтисодӣ ва молиявӣ барои таъсиси ташкилоти нодири бисёрфункционалии инфрасохтори нақлиёт, таҳияи минбаъдаи стратегияи хусусию давлатӣ бо истифода аз воситаҳои баландтехнологии фаъолияти ин соҳаҳо асоснок ва пешниҳод карда шудааст.

Дар хулоса ва пешниҳодот (саҳ.294-300) натиҷагирӣ аз таҳқиқоти ба анҷом расонидашуда ҷиҳати ташкили фаъолияти истехсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тавсияҳои мушаххас доир ба истифодаи амалии онҳо дида баромада шудааст.

5. Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо.

Дар асоси баррасии рисола муайян намудем, ки пешниҳодҳои муаллифро дар раванди тақдими додани муқаррароти назариявӣ-методологӣ

ва воситаҳои методии ташаккул, фаъолият ва рушди истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ истифода намудан бамаврид аст. Аз тарафи дигар натиҷаҳои ноилшудаи муаллифро ҳамчун маводи иловагӣ хангоми такмили механизми идора ва рушди истеҳсоли маҳсулоти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ бо назардошти вазъи ҳозира, хусусиятҳои мушаххаси иҷтимоӣ- иқтисодӣ, ҳудудӣ ва эҳтиёҷоти объективии иқтисодиёти трансформатсионии бозории Тоҷикистон ба назар гирифтани, омилҳое, ки ба рушди он таъсири манфӣ мерасонанд мавриди истифода қарор додан имконпазир аст.

Инчунин аҳамияти амалии рисола дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои муайяни онро дар раванди татбиқи «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030», «Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025», такмили механизми идоракунии комплекси инфрасохтори истеҳсолии нақлиёт дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дурнамоӣ он метавонанд истифода шаванд.

Натиҷаҳои бадаст овардаи муаллифро метавон дар раванди ташкили бозомӯзии қормандони Вазорати нақлиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тайёр кардани мутахассисони ин соҳа дар макотиби олии кишвар дар раванди омӯзиши фанҳои «Иқтисодиёти нақлиёт», «Ташкили ҳамлу накл бо нақлиёт», «Иқтидори инфрасохтор», «Курси умумии нақлиёт», «Маркетинг ва менеҷмент дар нақлиёт», «Иқтисодиёти ҳудудӣ ва соҳавӣ» истифода намуд.

6. Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба шаклгирии диссертатсия.

Новобаста аз дастовардҳои илмии муаллиф дар диссертатсия якчанд камбудихо ҷой доранд:

1. Дар диссертатсия асосҳои назариявӣю методии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ аз тарафи муаллиф вобаста ба афзалиятҳо ва маҳакҳои ҳуччатҳои стратегияи мамлакат мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Новобаста ба ин на ҳамаи ҷанбаҳои назариявии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ва баланд бардоштани самаранокии он пурратар дар шароити муосир асоснок гардидааст.

2. Дар рисола методологияи идентификатсия ва методикаи баҳодиҳии ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар сатҳи зарурӣ пешниҳод шудааст. Мутаассифона дар рисола баҳодиҳии самаранокии фаъолияти ин инфрасохтор дар шароити рушди долонҳои нақлиёти байналмилалӣ, шабакаҳои логистикӣ ва истифодаи шартҳои тичоратии молрасонӣ ба кишвар дур аз таҳқиқ мондааст.

3. Аз рисола бармеояд, ки дар он омилҳои таъсиркунанда ба рушди ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ҳаматарафа омукта ва муайян карда шудаанд. Мутаасифона баҳодихии таъсири ин омилҳо ба раванди идоракунии фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ ба пуррагӣ сурат нагирифта ҳисобҳои суроғавӣ гузаронида нашудааст.

4. Дар диссертатсия арзёбии такмилдиҳии ташкили шарикии давлатӣ-хусусӣ дар фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар сатҳи зарурӣ сурат гирифтааст. Мутаасифона сарчашмаҳои таъмини молиявии истифодаи моделҳо ва механизми шарикии давлатию хусусӣ дар минтақаҳои ҷудогонаи кишвар мавриди таҳқиқ қарор дода нашудааст.

5. Бояд қайд намуд, ки дар рисола самтҳои асосии такмили сохтори идоракунии ташкили фаъолияти инфрасохтори нақлиёти автомобилӣ дар замони муосир пешниҳод гардидааст. Новобаста ба ин манбаъҳои амалисозии ин самтҳо дар микёси кишвар ба пуррагӣ муайян ва натиҷагирӣ нагардидааст. Инчунин ташаккул ва рушди инфрасохтори назди роҳҳои автомобилӣ дар минтақаҳои кишвар дур аз таҳқиқ мондааст.

6. Дар рисолаи тақризшаванда баъзе норасоӣҳои грамматикӣ, услубӣ, орфографӣ ба ҷашм мерасанд. Баъзе мавҳумҳо таҳрир талаб буда, инчунин дар рисола баъзе калимаҳо бе тарҷума омадаанд, ки забони онро коста менамоянд.

Таъкид кардан зарур аст, ки эродҳои қайдшуда сифат ва аҳаммияти илмию амалии диссертатсияро паст намекунад ва онҳо хусусияти тавсиявӣ доранд.

7. Мутобиқати автореферат ва интишороти натиҷаҳои асосии диссертатсия

Автореферат ва интишороти муаллиф натиҷаҳои бадастоварда ва хулосаҳои диссертатсияро дар бар гирифта дар 41 асари муаллифӣ, аз ҷумла, бисту шаш мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи аттестатсионии олии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо ҳаҷми 40,5 ҷузъи ҷопӣ нашр кардааст.

8. Хулоса доир ба мутобиқ будани диссертатсия ба тартиби додани дараҷаи илмӣ

Таҳассуси илмии довталаби дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои иқтисодӣ Бобозода К.О. ба ихтисоси 08.00.06.04 - Ташкил ва идоракунии корхонаҳо, низомҳо ва комплексҳо ба пуррагӣ мутобиқат мекунад.

Дар хулоса бояд қайд намуд, ки диссертатсияи Бобозода К.О. дар мавзуи «Ташкили фаъолияти истеҳсолии инфрасохтори нақлиёти автомобилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (назария, методология, амалия)» таҳқиқоти илмӣ мустақилона ва ба пуррагӣ анҷомёфта буда, навгонҳои асосноки илмӣ ва амалиро дар худ таҷассум менамояд.

Дар маҷмӯ бояд қайд намуд, ки рисолаи иҷро намудаи Бобозода Комил Олимҷон ба талаботи муқарраргардидаи тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ буда, диссертант барои дарёфти дараҷаи унвони илмӣ доктори илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.06.04 -Ташкил ва идоракунии корхонаҳо, низомҳо ва комплексҳо сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор,
профессори кафедраи фаъолияти
гумруки ДДТТ

Раҷабов Р.К.

Имзои д.и.и., профессор Раҷабов Р.К. ро тасдиқ менамоям:
Сардори шӯбаи кадрҳо ва
корҳои махсуси ДДТТ

Пирзода С.С.

Суроға: 734061, ш. Душанбе, кӯчаи Дехотӣ, ½, E-mail: drrajab@mail.ru.
Тел.: (+992) 934444107.